2003-1

De Vonder

Heemkundekring
Asten - Someren

UITGAVE VAN HEEMKUNDEKRING

DE VONDER ASTEN – SOMEREN

9e jaargang nr.1

Redactie :

Herman Tesselaar, Piet Aarts, Adrie Mennen,
Jac Jöris en Th.v. Diepenbeek.

Penningmeester:
G.P.C. Strijbosch
Rek.nr. 14.80.77.897.

Redactie-adres en abonnementen:
HKK "De Vonder"
Gezinsabonnement € 24,00 per jaar.
Opgeven bij het secretariaat:
Tuinstraat 9
5711 AG Someren
tel. 0493- 491498.

ISSN 1387-2079

Heemkundekring "De Vonder" stelt zich tot doel:
Mensen die belangstelling hebben voor de eigen woonomgeving met elkaar in contact te brengen. Deze doelstelling resulteert onder andere in de volgende activiteiten:

- Lezingen en excursies
- Heemkundige bibliotheek
- Werk en studiegroepen
- Verzamelen van heemkundige foto's, documenten e.d.
- Archeologisch en historisch onderzoek over Asten en Someren.
- Uitgave van het blad "De Vonder"
- Behoud van cultuur en monumenten.

"De Vonder" is het periodiek van de Heemkundekring Asten-Someren. Het is een blad van en voor de leden van "De Vonder". De redactie stelt een actieve bijdrage van leden, maar ook van niet-leden, dan ook zeer op prijs.

BESTUUR, Heemkunde:

Voorzitter	Ria Rey□ders	Tel. 49 44 11
Secretariaat	Thea van Diepenbeek	Tel. 49 14 98.
Penningmeester	Geert Strijbosch	Tel. 69 74 50.
Fax 69 67 67		

Leden:

Leo van de Brand	Tel. 49 18 81.
Wim Deenen	Tel. 49 27 50.
Jack Jöris	Tel. 69 56 34.
Dulph Schenkelaars	Tel. 49 16 84

INHOUD.

Voorwoord	blz. 4
Werkgroepen	blz.. 5
Jaarvergadering	blz. .6
Agenda	blz. 7
Even voorstellen	blz. 9
Toevalsvondsten kasteel Asten	blz. 13
Heemkunde ?	blz. 19
Asten heel vroeger	blz. 21
Op historische grond	blz. 24
Veldnamen	blz. 29
Integratie archief	blz. 31
Ledenlijst	blz. 33
Vrienden van De Vonder	blz. 36

VOORWOORD VAN ONZE VOORZITTER,

Geachte leden,

Zoals u hoogstwaarschijnlijk gemerkt zult hebben, is "De Vonder" het vorig jaar maar één keer verschenen, wat veroorzaakt werd door een tekort aan redactieleden.
Daarom is er naarstig gezocht naar een versterking , en onze moeite is beloond.
Wij kunnen ons gelukkig prijzen drie nieuwe redactieleden te hebben gevonden.
Deze zijn: Herman Tesselaar, vele jaren correspondent van het Eindhovens Dagblad, Piet Aarts, politiek actief geweest in de gemeente Asten en Adrie Mennen, geen onbekende in de uitgeverswereld. Zodat met Jac Jöris en Th. van Diepenbeek de redactie compleet genoemd mag worden.
Met de komst van deze nieuwe krachten treedt ondergetekende terug als redactielid en is weer beschikbaar voor andere taken.
Het bestuur denkt met deze uitbreiding de redactie van "De Vonder" weer op voldoende sterkte te hebben gebracht en wensen hen veel succes én veel kopij.

Ria Reynders, voorzitter.

WERKGROEPEN:

Archivariaat: Jan Looymans, Wim Deenen en Piet Strik,

Bijeenkomst: Elke dinsdagochtend.

Huismeester: Piet v.d. Linden.

Lezingen en excursies: Ria Reynders en C. Verhagen.

Monumenten: C.Verhagen. Tel.493063.

Oud- Schrift: Fien van Triet, Harry Leenen, Jac Jöris, Jan van Laarhoven, Piet v.d.Linden, Theo Hikspoors en Theo Nijssen

Bijeenkomst: Elke woensdagavond.

Redactie "De Vonder: Herman Tesselaar, Adrie Mennen, Piet Aarts, Jac Jöris en Th.van Diepenbeek.

Tentoonstellingen: Leo v.d.Brand en Wil van Triet.

Tuinonderhoud: C.v.d.Kerkhof.

Tentoonstellingsruimte: Fr.v.d. Waarsenburg, Leo v.d.Brand en Ria Reynders.

Toponiemen (veldnamen) : Ad Smulders , Fien van Triet, Frans Martens, Jos Slaats, Piet v. Diepenbeek, Piet v.d.Linden, Tom Waals, Ton van Hoek en Wim Deenen.

Bijeenkomst 1e dinsdagavond van de maand

JAARVERGADERING VAN

HEEMKUNDEKRING

"DE VONDER" OP DINSDAG

25 FEBRUARI 2003

20.00 UUR, MUSEUMCAFÉ TE ASTEN

AGENDA

1. Opening
2. Notulen van de jaarvergadering 2002
3. Jaarverslag secretaris
4. Financieel verslag penningmeester en de kascontrolecommissie
5. Benoeming nieuwe leden kascontrolecommissie
6. Verslag werkgroepen
7. Bestuurswisseling
8. Rondvraag
9. Sluiting

Na afloop van de huishoudelijke vergadering, dus omstreeks half tien, wil de heer Jef Smulders ons graag een film vertonen met als titel :" **De geboorte van een klok**".
Zoals u gewend bent van de Heemkunde, zal dit alles gebeuren met een hapje en een drankje.
Wij rekenen erop dat u weer in groten getale komt .

Het bestuur

Agenda 2003

25 februari Jaarvergadering van de Heemkundekring "De Vonder" Asten – Someren. Tijd: 20.00 uur in het Museumcafé te Asten

Tot 28 februari *Tentoonstelling: Marcus van Eindhoven*
Hoofdpersoon is het gereconstrueerde middeleeuws kind dat in 2002 in Eindhoven werd gevonden
Plaats: Kelder van het stadhuis, Stadhuisplein 1 Eindhoven

18 maart Lezing: Het Rijkse Roomse Leven
Heemkundekring "De Vonder" Asten - Someren
Tijd 20:00 uur. Plaats: De Ruchte Someren

7 april Symposium over het Jaar van de Boerderij. Brabants Heem
Plaats nog onbekend. Inlichtingen secretariaat Brabants Heem

Tot 13 april. *De eerste bewoners van Eindhoven*
Tentoonstelling over jagers en verzamelaars uit het einde van de oude steentijd. Met een levensecht diorama van een kampement, compleet met mensen.
Plaats: Milieu en Educatie Centrum Genneperweg 145 Eindhoven

8 april Werkcolleges: Dagelijks leven in Rooms Brabant
Start van 10 werkcolleges. Brabants Heem.
Inlichtingen: Arnoud Jan Bijsterveld tel 013-58219054 e-mail adres: a.j.a.bijsterveld@uvt.nl

14 april Lezing over kastelen van Brabant incl. slot Loevestein
Nadere gegevens volgen nog

17 mei Excursie Woudrichen en slot Loevestein
In samenwerking van De Vonder met **heemkundekring de Ouwerling Deurne . Organisator Wiro van Heugten**
Nadere gegevens volgen nog.

27 september Congres: Het notariaat in de Kempen
Congres van het Centrum voor de Studie van Land en Volk in de Kempen. Brabants Heem Plaats: Voormalige pastorie Essen
Informatie: Jan Sporenberg 040 2432693

11 oktober (onder voorbehoud) Studiedag: Wonen en werken op de Brabantse boerderij. Studiedag Commissie Volkskunde van Brabants Heem, Informatie Mieke van de Moolenbroek

Even voorstellen:

Vanaf mijn geboorte in 1945 heb ik altijd op Somerens grondgebied gewoond. Tussen 1947 en 1954 was dat in Lierop.
En hoewel mijn vader uit Bovenkerk bij Aalsmeer kwam en mijn moeder een Tilburgse was, voel ik me een volbloed Zummerse.
Mijn grootste hobby is toneel, maar omdat ik afgelopen jaren wat voor het ED geschreven had, dacht Wim Deenen dat ik wel in de redactie van de Vonder zou passen. Daar ik graag leef onder het motto "Onderzoekt alles en behoudt het goede" heb ik toegezegd om te kijken of ik een positieve bijdrage kan leveren.
En hoewel ik op het gebied van Heemkunde een leek ben, is er binnen een redactie nog zoveel te doen dat ik mij niet hoef te vervelen. Tezamen met de andere redactieleden hoop ik voor een interessante Vonder te kunnen zorgen.

Herman Tesselaar

Nieuw.....

Als vast item in "de Vonder" heeft de redactie gedacht om in elke uitgave iemand voor te stellen die op de een of andere manier bezig is met Heemkunde. Ondergetekende wil deze mensen graag ontmoeten, een gesprek met hen hebben en daarover in de Vonder te schrijven. Dit kunnen mensen zijn die zelf actief bezig zijn, maar ook personen die zelf niet tot schrijven komen maar wel interessante dingen te vertellen hebben..

Als u hieromtrent tips heeft kunt u deze aan mij doorgeven, tel 0493-493005 of e-mail duntes@wxs.nl

Om deze rubriek te openen, beginnen we maar zoals de onderwijzers op de lagere school het meestal deden; met de eerste letter van het alfabet.
En als ik dan de ledenlijst bekijk dan zie ik daar als eerste staan:

Piet Aarts.

Nu is Piet ook in het redactieteam van de "Vonder" gestapt dus vangen we twee vliegen in één klap. We hebben met de start van deze rubriek ,tevens een redactielid aan u voorgesteld.

Onze afspraken staan onder een slecht gesternte. De eerste twee keren moest ik afzeggen. Maar zoals het hoort was het bij de derde raak. Met een lage zon als begeleider steven ik op Hooidries 69 af, waar het huis staat dat Piet samen met zijn vrouw Anna een achttal jaren geleden liet bouwen. Met de kerk als achterbuurman zit hij daar mooi en rustig te wonen. Voorzieningen in het huis, gemaakt om ook op latere leeftijd hier te kunnen blijven wonen, komen nu goed van pas. In een ruimte bestemd om later zonodig als slaapkamer te dienen heeft Piet zich geïnstalleerd.
Papieren, boeken en mappen liggen netjes klaar en natuurlijk is er ook de dominerende aanwezigheid van de computer. Deze bewijst meteen al zijn waarde tijdens ons gesprek over Piets verleden en zijn heemkundige hobby; het oude Asten-Heusden.
Regelmatig kan Piet met een duik in de ontelbare bytes, snel het een en ander tevoorschijn toveren. Uit een bestand waarin 322 bladzijden van het Oud Rechterlijk archief zijn opgeslagen, vindt hij snel wat hij zoekt.
Piet is een geboren en getogen Heusdenaar, van de Bleekerweg. Hier startte hij ook zijn tuinbouwbedrijf in 1959, toen hij trouwde met Anna van Bussel. Daar zijn ze blijven wonen tot de verhuizing naar de Hooidries in 1995. De tuindersactiviteiten werden toen volledig overgenomen door zijn zonen.
Naast zijn werk in het tuindersbedrijf, was hij ook actief in het verenigingsleven en velen kennen hem ook nog als wethouder van Asten. Samen hebben ze 6 kinderen, verdeeld in 3 jongens en 3 meisjes, maar bij zijn 17 kleinkinderen is van een evenredige

verdeling geen sprake, de meisjes zijn met hun twaalven ruim in de meerderheid.
De belangstelling voor de geschiedenis van zijn geboortedorp is bij Piet vooral ontstaan toen er in zijn drukke leven als tuinder, politicus, vader, opa en verenigingsman, ruimte kwam om andere zaken te gaan doen. Vooral na zijn medewerking aan het boek "Te Heusden bij het moer" wilde Piet meer weten over de Voorste-Middelste- en Achterste Heusden.
Het boek is een uitgave ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Heusdense Antoniusparochie in 1996. Vooral de vaak gehoorde opmerking dat er niet veel in de oude archieven te vinden zou zijn (omdat Heusden een ontginningsdorp was), prikkelde hem om dieper in de geschiedenis van dit dorp te duiken.
Met medewerking van o.a. Hans van de Laarschot en Frans Martens, heeft hij al veel ontdekt. De geschiedenis van Heusden begint niet met de ontginningen in de 19^{e} eeuw. Zij behelst veel meer dan de geschiedenis van de voorbeeldboerderijen Bluyssenbroek, Zengersbroek en Pannenhoef.
Ook de "Keuterboeren" hebben hieraan een belangrijke bijdrage geleverd, mogelijk zelfs een aanzet tot grotere Peelontginningen tot 1960.

Zo heeft een gevonden document uit het Provinciaal-Archief aangetoond, dat de geschiedenis van Heusden zeker teruggaat tot 10 april 1464.
Vanaf ±1600 is er veel bekend over de diverse gehuchten van Heusden, omdat men toen met verschillende kasteelheren te doen had.
Ook door zijn medewerking aan het boek over het geslacht Aarts door Harrie Aarts uit Oploo, heeft Piet veel informatie kunnen verzamelen die goed van pas komt bij de studie over zijn geboorteplaats.. (Het boek komt medio 2003 uit.)
Een ontmoeting met Geert Strijbosch, 4 a 5 jaar geleden bracht Piet ertoe om lid te worden van "De Vonder" zodat hij zijn belangstelling met anderen zou kunnen delen. Piet wil graag de

gegevens die hij heeft verzameld aan andere belangstellenden tonen.
Het uitgeven van een boek is niet direct de bedoeling maar door artikelen, o.a. in "de Vonder" te plaatsen, hoopt hij aan de geschiedenis van Heusden wat bekendheid te geven, alsmede aan de omstandigheden waarin de bewoners toendertijd leefden.
Deze gegevens komen vooral uit oude Rechterlijke Archieven en Scheepsprotocollen. Zij geven niet alleen een beeld van ontwikkeling vanuit de geschiedenis naar het heden, welke mensen er woonden, maar ook onder welke omstandigheden zij leefden.
En dan blijkt, aldus Piet, dat we als we het over die "goeie ouwe tijd' hebben, we het "goeie" wel kunnen vergeten.
Hij belooft ons dat hij in de komende nummers van "de Vonder" over de Heusdense geschiedenis gaat schrijven.

Herman Tesselaar.

TOEVALSVONDSTEN BIJ HET KASTEEL VAN ASTEN.

Door Ria Berkvens

In 1998 werden er consolidatiewerkzaamheden uitgevoerd aan het kasteel in Asten. Mede op aandringen van de "Stichting Behoud Kasteel-erfgoed" Asten onderging ook de voormalige keuken een restauratie. Tijdens het verstevigen van een kasteelmuur tussen groene zaal en vestibule in deze oostvleugel, deels gelegen boven de kelderkeuken, werd een gat uitgegraven onder en naast deze zware muur.
Op deze plek werd veel afval gevonden, waaronder aardewerk, botmateriaal en baksteen (*zie figuur 1*). Het vondstmateriaal lijkt een oudere datering voor het kasteel van Asten aan te geven dan de resultaten van het archeologisch onderzoek aan het eind van de jaren 80.

Bouwhistorisch en archeologisch onderzoek in de jaren 1987 tot 1990

Tussen 1987 en 1990 werd de kasteelruïne aan een bouwhistorisch en archeologisch onderzoek onderworpen. Het onderzoek stond onder leiding van professor H.L. Janssen en werd uitgevoerd in het kader van consolidatie- en herstelwerkzaamheden. Het toenmalige onderzoek was vooral gericht op de diverse brugverbindingen, de oeveropbouw, de faseringen van het gebouw en de toestand van de funderingen van het huidige kasteel. De oorspronkelijke binnengracht bleek tijdens het onderzoek op veel plaatsen verloren te zijn gegaan door een grote opschoning in de jaren 30 van de 20ste eeuw.

Tijdens de aanleg van een profiel aan de binnenoever van het oostelijke grachtdeel werd een opmerkelijke vondst gedaan.

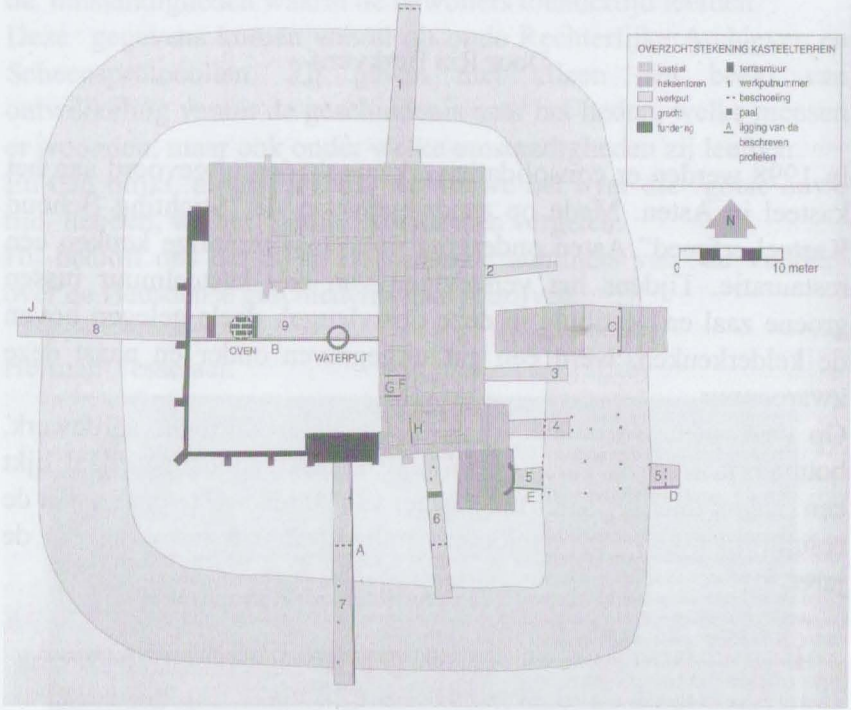

Figuur 1 Overzichtstekening van het archeologisch onderzoek 1988-1990 en de locatie van de vondsten uit 1998 (naar Maas 1994)

Onder de fundering van de 16^{e}eeuwse heksentoren werden sporen gevonden van een oudere ronde toren bestaande uit 8 lagen in mortel gezette bakstenen. Verder werd het binnenterrein met

behulp van een aantal proefsleuven onderzocht om inzicht te krijgen in de structuur van de ondergrond. Er werden onder andere een waterput, een oven van de keuken en een oudere kelder gevonden. Het bouwhistorisch onderzoek dateerde de eerste fase van het kasteel op basis van het metselwerk en de ouderdom van de houten brugpalen rond 1430. Het kasteel werd toen waarschijnlijk met een vierkant grondplan en drie vleugels rond een binnenplaats gebouwd. Het is mogelijk dat aan dit vierkante kasteel een ouder gebouw voorafging.
Als kanttekening werd echter geplaatst dat de bouwkundige en archeologische gegevens te gering waren, om hier harde uitspraken over te doen.

Het meest karakteristieke aardewerk uit de Late Middeleeuwen als rood en grijs aardewerk en steengoed, is echter amper teruggevonden tijdens het archeologisch onderzoek van 1988 tot en met 1990. Hierbij moet worden aangetekend dat de proefsleuven van het archeologisch onderzoek voornamelijk buiten de muren van het kasteel lagen. Slechts één sleuf liep dwars over de helft van het binnenterrein. Hier zijn dan ook de oudste stukjes aardewerk gevonden namelijk een randje van een kogelpot en een stukje proto-steengoed, de voorloper van het echte steengoed. Beide fragmenten dateren uit de eerste helft van de dertiende eeuw. Tijdens en na de 16^{e} eeuw nam de hoeveelheid vondsten toe, doordat het terrein om het kasteel met vuile grond en huisafval werd opgehoogd. De ophoging van dit zogenaamde talud lijkt voornamelijk te zijn gebeurd vanaf het midden van de 16^{e} tot het eind van de 17^{e} eeuw.

Het vondstcomplex uit 1998

De aangetroffen vondsten uit 1998 werden in 2000 en 2001 door de Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland en de archeologische werkgroep Asten-Someren geïnventariseerd en gemeld bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

De vondsten bestaan uit diverse soorten aardewerk, dierlijk botmateriaal, een pijpenkopje, een rond speelballetje van aardewerk, diverse soorten 18e en 19eeuws porselein, een hals van een glazen blauwe fles uit de 19e eeuw, een fragment van een glazen ruitje en diverse metalen voorwerpen als een deurklink, loodfragmenten, muurankers en een bronzen spijker. Het bouwmateriaal bestond uit fragmenten stucwerk, plavuizen, geglazuurde (gedecoreerde) wandtegelfragmenten, een geëmailleerde keramische buis, diverse bakstenen en natuursteen fragmenten als marmer en graniet. Deze vondsten geven een zeer verspreide datering aan vanaf de Late Middeleeuwen tot in de vroeg moderne tijd. Het lijkt erop dat we hier te maken hebben met een aantal opeenvolgende bodemlagen.

Het aardewerk dat onder de kasteelmuur werd aangetroffen laat een duidelijkere datering van het vondstencomplex toe in de Late Middeleeuwen(*zie figuur 2*). Het merendeel van het aardewerk bestaat uit grijsbakkend, gevolgd door roodbakkend deels geglazuurd aardewerk, aangevuld met diverse (proto-) steengoed fragmenten. Het merendeel dateert uit de 13e-16e eeuw. Het aardewerk bestaat voornamelijk uit keukengerei als kookpotten, kruiken, kannen, schalen en een steelpan. Dit past natuurlijk goed in de locatie van de vondsten vlakbij de keuken in de oostvleugel van het kasteel. Het proto-steengoed en het grijsbakkend aardewerk vertegenwoordigen het oudste scala aan aardewerkvormen. Het proto-steengoed met zijn typerende radstempelversieringen en standringen dateert van 1225 tot 1400 terwijl een deel van het grijsbakkend aardewerk afkomstig is uit het Duitse Elmpt en dateert van 1175 tot 1350.

Het kasteel toch ouder dan gedacht

Hoewel de exacte context van de vondsten niet bekend is, lijkt het gevonden aardewerk een oudere datering voor de oorsprong van

het kasteel van Asten te geven. De datum voor de bouw in 1430 van het éérste kasteel van Asten lijkt dus niet te kloppen. Enkele

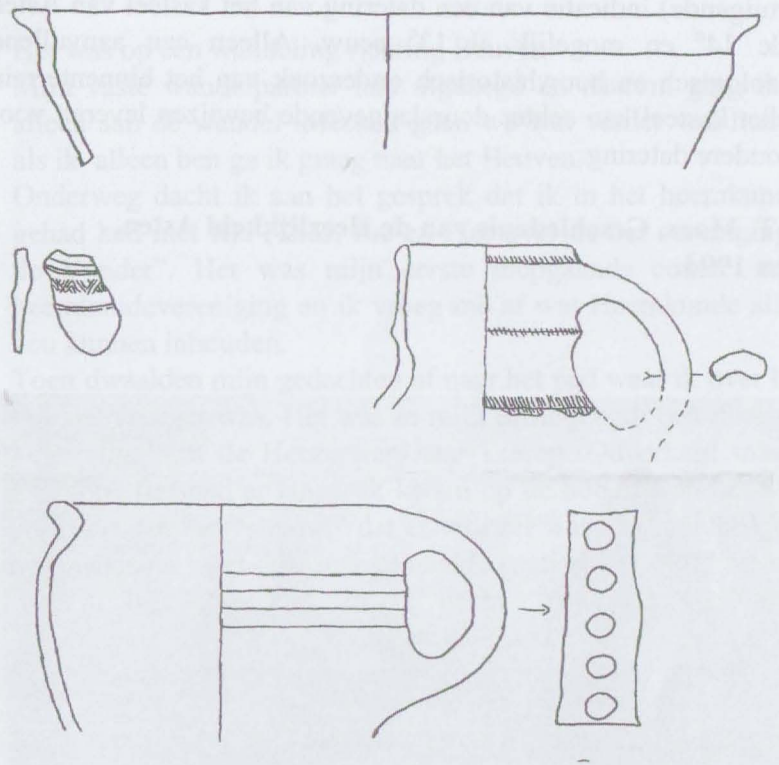

Figuur 2 (Proto-)Steengoed en Elmpt aardewerk. (tek. R. Berkvens).

Summiere aanwijzingen hiervoor zijn al gedaan tijdens het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek van eind jaren 80. Toen werd een oud tongewelf en een ronde toren onder de eerste bouwfase ontdekt. Een exacte datering van deze bouwelementen kon toen echter niet worden gegeven. De bouwkundige en archeologische gegevens waren dermate gering dat er geen harde uitspraken over gedaan konden worden. Van het aardewerk wat in

1998 onder één van de oudste kasteelmuren gevonden is, is echter de archeologische context onduidelijk. Het Laatmiddeleeuws vondstcomplex uit 1998 blijft daarmee slechts een (weliswaar vrij overtuigende) indicatie van een datering van het kasteel van Asten in de 14e en mogelijk al 13e eeuw. Alleen een aanvullend archeologisch en bouwhistorisch onderzoek van het binnenterrein van het kasteel kan echter doorslaggevende bewijzen leveren voor een oudere datering.

Lit. T. Maas, Geschiedenis van de Heerlijkheid Asten, Asten 1994.

Heemkunde ?

Het was op een wandeling richting Beuven.
Mijn vaste wandelpartner had afgezegd en daarom ging ik maar alleen aan de wandel .Meestal gaan we wat verder van huis maar als ik alleen ben ga ik graag naar het Beuven.
Onderweg dacht ik aan het gesprek dat ik in het heemkundehuis gehad had met Ria ,Thea, Jac en Piet over de het verenigingsblad de Vonder". Het was mijn eerste diepgaande contact met de heemkundevereniging en ik vroeg me af wat Heemkunde allemaal zou kunnen inhouden.
Toen dwaalden mijn gedachten af naar het pad waar ik over liep en hoe dat vroeger was. Het was in mijn prille jeugd een doorgaande verbinding van de Heezerweg naar Lierop. Onverhard maar met een goed fietspad er langs. Ik kwam op de hoogte van het Starven en dacht aan het **"strand"** dat er vroeger was, de kleedhokjes met opgevulde en weer opnieuw gemaakte gaatjes, de verdeling van het ven in drie gedeelten en ik dacht "Hoort dat nu ook tot Heemkunde?". Omdat er niemand was die deze vraag kon beantwoorden heb ik hem maar gelaten voor wat hij was en liet mijn gedachten weer teruggaan in de tijd.
Als Lieropse jongen was Starven een plaats waar ik als "klein menneke" met mijn oudere broers en zussen 's zomers vaak naar toeging om verkoeling te zoeken, uiteraard te voet.
Dit was voor een zevenjarig kereltje een grote afstand, wel een half uur gaans.
De weg is nu verhard, maar vroeger was het een zandpad dat, zover ik me kan herinneren, ter hoogte van het Meerven en de bossen tussen de huidige weg en de weilanden lag..
Zowat halverwege het pad tussen Lierop en het Starven, stond een huisje waar volgens de verhalen op school een "heks" woonde. Omdat ons pa er helemaal niet van hield als er over dit soort

"flauwekul" gesproken werd, heb ik er thuis nooit over durven praten.

En ondanks het feit dat ik er nooit iemand gezien heb, laat staan een heks kon waarnemen, was het passeren van dit huisje altijd toch wel spannend. Zeker toen ik op oudere leeftijd en de zwemkunst een beetje onder de knie hebbend, alleen mocht gaan.
Zoals ik al eerder schreef was het ven verdeeld in drie gedeeltes. Afgemaakt met palen en gaas was er een gedeelte voor geoefende zwemmers zo'n anderhalf tot twee meter diep. Een gedeelte was bestemd voor beginnende zwemmers en grotere mensen die het zwemmen niet machtig waren.

In wat overbleef –ik denk toch wel 80% van het ven- stond het water vaak niet hoger dan een tiental centimeters, ideaal dus voor peuters en kleuters. Kinderen die dit stadium ontgroeid waren mochten zich in het andere vak begeven. Dat liep schuin af en was maximaal zowat één meter diep, denk ik.
Daar kon je dan in leren zwemmen. Ik kreeg zwemles van mijn zus en broer en ja hoor, op een geven moment was ik in staat, een afstand gelijk aan die tussen de palen, zwemmend af te leggen.

Al driftig oefenend werd die afstand steeds groter totdat ze zelfs verdubbeld was. Gauw genoeg mocht ik me tot de zwemmers gaan rekenen. De eerste keer dat ik, uiteraard onder begeleiding van mijn oudere broer, in het "diepe" mocht, was een grote stap naar volwassenheid. Voor het eerst in het water zijn en weten dat je als wilt gaan staan je niet de grond kunt raken is een sensatie van de eerste orde.
Je wilt dat toch niet te lang laten duren en daarom zwom ik gauw weer naar voren waar het minder diep was. Dan kon ik dan in geval van nood de vertrouwdheid van moeder Aarde in de vorm van een modderige laag weer onder mijn voeten voelen.

Herman Tesselaar.

==========

"Asten héél Vroeger"

door Piet Aarts

Met veel interesse ben ik gedoken in oude documenten van Astens verleden. Meestal notarieel, maar ook uit oude gerechtelijke stukken van mensen die op de een of andere manier met de "sterke

arm" te maken kregen, wat duidelijk op papier werd vastgelegd. Het waren geschreven stukken die al een vertaling kregen in een getypte versie. Dat geweldige werk hebben wij te danken aan de oud-Astenaar, Frits Slaats, die samen met "meesterke" van Asten tot in de negentiger jaren veel tijd aan dit monnikenwerk heeft besteed. Het zijn een behoorlijk aantal stukken, waaruit wij een keuze proberen te maken om van daaruit een stukje uit het verleden te kunnen herbeleven.
Een heemkundige benadering van wat mogelijk onze leden zeker zal interesseren, iets van de "**Goede oude tijd",** niet om altijd naar terug te verlangen, maar hopelijk wel met veel leesplezier.

Met deze kennismaking een eerste beleving uit die jaren.
Het verhaal verhaalt van Peternel, de dienstmaagd die zwanger werd in 1774.

Asten RA 30 fol. 157vo 18-04-1774 ¼.

Peternel, dr Jan Hendriks te Ommel, 19 à 20 jaar oud, verklaart dat zij vier à vijf jaar als dienstmaagd heeft gewoond bij Jan Janse van de Leensel, op de voorste Heusden.
Voornoemde Jan heeft haar , door schone woorden, zover weten te brengen dat hij in 1773 **" vleesselijke conversatie"** met haar gehad heeft, tengevolge waarvan zij bevrucht is geworden. Dit is ruchtbaar geworden ook bij de vrouw van voornoemde Jan, zodat zij in het najaar uit de dienst moest gaan om weer bij haar ouders te gaan wonen.

In december van datzelfde jaar is zij door haar vader en Peter Roymans gebracht naar Roggel om daar te kramen bij de zoon van Jan Crolisse.
Op 6 maart 1774 is zij daar bevallen van een zoon, welke gedoopt is met de naam Hendricus Jansen.
Van dit kind is Jan Janse van de Leensel de vader. Zij heeft met geen andere man gemeenschap gehad.

Voorn. Jan van de Leensel heeft alle kraam- en andere kosten voor haar en het kind, voor zijn rekening genomen.

Asten RA 30 fol. 158vo 17-05-1774 2/4

Jan Hendriks en Jennemie Vermeulen, te Ommel, verklaren dat zij hun dochter , Peternel, in 1769, hebben "verhuurd" bij Jan Janse van de Leensel, op de voorste Heusden.
Zij heeft daar gewoond en gediend tot in het najaar 1773 en is toen thuisgekomen, waarna zij tot hunne "smerte" verstaan hebben dat hun voorn. dochter, wezende in haar 19e jaar, misleid en zwanger is geworden door Jan Janse van de Leensel.
Voorn. Jan heeft dit toegegeven en toegezegd dat hij alle kosten van bevalling enz. voor zijn rekening zou nemen . Hetgeen hij ook gedaan heeft. Op 6 maart 1774 is hun dochter bevallen van een zoon, geboren te Roggel t.h.v. Jan Crolisse. Hun dochter is toen weer thuis gekomen en is nu nog thuis.

Asten RA 30 fol. 159vo 19-09-1774 ¾

Francis Coolen en Pieter van Loon, op den voorsten Heusden, verklaren dat zij "zeer wel kennen" Jan Janse van de Leensel, een getrouwd man, die lange jaren en nog met Anneke Marcelis Coolen, zijn wettige echtgenote, in hun nabuurschap heeft gewoond en nog woont.

Asten RA 20 fol. 318 10-10-1774 4/4

Den drossard, aanlegger, contra Jan Janse van de Leensel en Peternel Hendriks, gedaagden.
Terzake van overspel, speciaal volgens het 80e en 81e art. van Ha.Mo.egt-reglement- d.d. 18-3-1656.-fol. 334 –4-9-1775- gedaagde wordt opgelegd een boete van – f. 100,- wegens gepleegd overspel met gedaagdesse.

De gedaagdesse wordt veroordeeld tot (gevangenisstraf) van één maand op water en brood, wegens overspel, gepleegd met gedaagde.

==========

OP HISTORISCHE GROND

Deel 1.

Als u bent op de plaats waar de gemeente Asten haar raadhuis heeft uitgebreid, staat u op historische grond. Eeuwenlang hebben hier mensen gewoond en gewerkt, gegeten en gedronken, gefeest en gevochten. Generatie na generatie kwam en ging, ogenschijnlijk zonder veel herinneringen na te laten. Pas in de vorige eeuw klaart de mist wat op, in de archieven vinden we plattegronden met perceelsgrenzen en namen van bewoners. Zodra de fotografie haar intrede doet, wordt het beeld nog duidelijker.

Toch hebben ook oudere Astenaren hier hun sporen nagelaten, zo is in de loop van 1986 gebleken. Voorafgaand aan de uitbreiding van het gemeentehuis verrichtte de archeologische werkgroep van heemkundekring "De Vonder" een onderzoek in de bouwput.
En hoewel de graafmachines al twee meter grond hadden afgegraven, leverde de bodem daaronder toch nog waardevolle informatie op over de bewoning vanaf de twaalfde eeuw. Aansluitend werd ook een deel van het aangrenzende terrein onderzocht.

Hier een nadere toelichting op de opgraving, het gevonden materiaal en de activiteiten van de archeologische werkgroep.

Eerst de opgraving op zich. Dat de uitbreiding van het gemeentehuis voor de archeologische werkgroep van betekenis zou kunnen zijn, stond bij voorbaat vast.

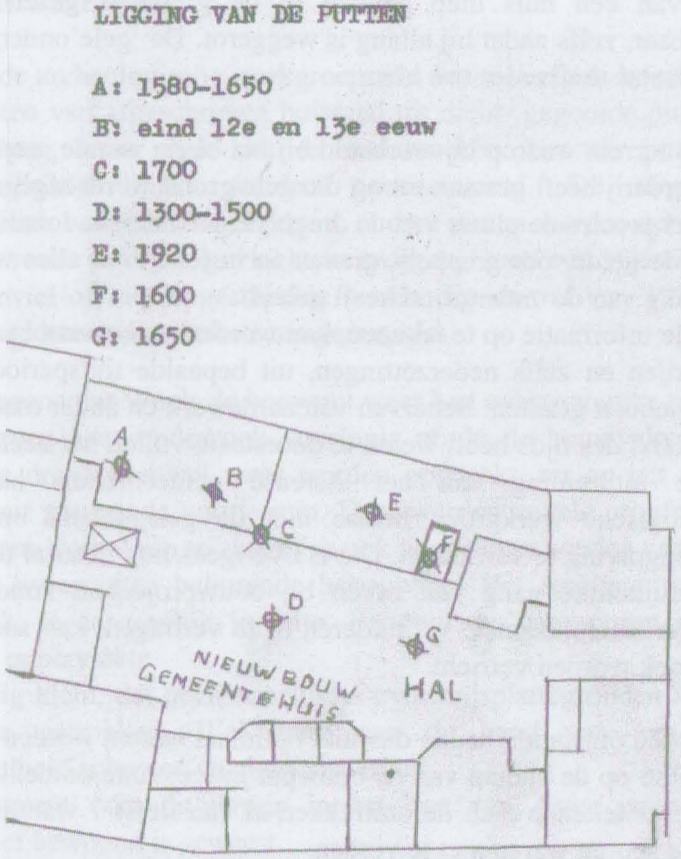

Graafwerkzaamheden zijn uit archeologisch oogpunt per definitie van belang: sporen van vele eeuwen her worden er door blootgelegd.
Maar vaak gaat die informatie verloren, dus is het zaak om ze tijdig op te tekenen. Zeker als zo'n uitgraving midden in het dorp plaatsvindt zijn de archeologische verwachtingen hoog gespannen.
Niet ten onrechte, zo bleek in het onderhavige geval.

Toen medio april 1986 bij wijze van proef een stukje van de bovenste grondlaag werd verwijderd, kwamen direct verschillende 'paalsporen' aan het licht. Een paal die in het verre verleden bij de bouw van een huis diep genoeg in de grond is gezet, blijft herkenbaar, zelfs nadat hij allang is weggerot. De 'gele'ondergrond is ter plaatse donkerder van kleur.

Als een terrein waarop bijvoorbeeld bij het begin van de jaartelling een boerderij heeft gestaan tot op die gele grond wordt afgegraven, valt heel precies de plaats van de dragende staanders te lokaliseren. Hetzelfde geldt voor greppels, graven en in feite voor alles wat tot verstoring van de ondergrond heeft geleid.
Door de informatie op te tekenen, kan worden gereconstrueerd hoe boerderijen en zelfs nederzettingen, uit bepaalde tijdsperiodes in elkaar hebben gezeten. Scherven van aardewerk en ander materiaal dat de tand des tijds heeft weten te doorstaan, vullen het beeld aan. Bij de uitbreiding van het Astense gemeentehuis had de archeologische werkgroep helaas niet de gelegenheid om een modelopgraving te verrichten. Dat is overigens nog maar al te vaak de gebruikelijke gang van zaken bij bouwprojecten: zonder de bouwwerkzaamheden te verhinderen of te vertragen, kan snel wat onderzoek worden verricht.

Hoewel de omstandigheden dus niet optimaal waren, werden op 23 april 1986 op de bodem van de bouwput interessante ontdekkingen gedaan: er tekende zich de omtrekken af van liefst 7 waterputten. Verdere sporen waren niet te vinden.
Geen wonder ook, want er was al twee meter grond verwijderd; zo diep werden palen e.d. vroeger niet ingegraven.
In dit geval bleken alleen de waterputten gelukkig ook al een mooi beeld op te leveren van bewoning gedurende zeven à acht eeuwen. De oudste put, gemaakt van een uitgeholde boomstam, is in gebruik geweest in de dertiende eeuw en mogelijk zelfs al in de twaalfde eeuw. Dat laatste wordt met enige voorzichtigheid beweerd, omdat zich in de put maar weinig aardewerk – de sleutel

voor het dateren – bevond. Voor de andere putten is de datering minder problematisch. Ze waren respectievelijk in gebruik van 1300 tot circa 1500, van 1580 tot 1650, rond 1600, rond 1650, rond 1700 en rond 1920

Voor de archeologische werkgroep was het niet alleen boeiend om de resten van afgeschreven huisraad uit dicht- gegooide putten op te diepen, maar ook om te onderzoeken hoe de putten in verschillende tijden werden geconstrueerd. De uitgeholde boomstam was één mogelijkheid, andere putten werden verstevigd met rond paaltjes gevlochten twijgen, met een 'gerecycled' karrenwiel of met opgestapelde turven. En de put van 1920 was uiteraard keurig met bakstenen gemetseld.

Toen aannemer Waals de bouwput weer had overgenomen, sloot de werkgroep haar onderzoek voorlopig af. In de bouwvakvakantie kon de draad evenwel weer worden opgepakt, nu op het aan de bouwput grenzende voorterrein. Daar werden enkele proefsleuven gegraven, vooral om te zien of er ook nog sporen zouden zitten van bij de waterputten behorende bebouwing. Het resultaat was aan zienlijk; té aanzienlijk in feite. Een wirwar van sporen op een kleine oppervlakte.
Zodanig klein, dat geen conclusies over huisplattegronden konden worden getrokken. Wel werd aan de hand van een grote hoeveelheid scherven en ander materiaal
onderstreept dat dit terrein in het hart van Asten eeuwenlang intensief bewoond is geweest.

Gegevens komen uit de folder uitgegeven n.a.v.de tentoonstelling in 1988 door Johan Otten.

J.Jöris.

gevonden aardewerk zoals het er oorspronklijk heeft uitgezien.

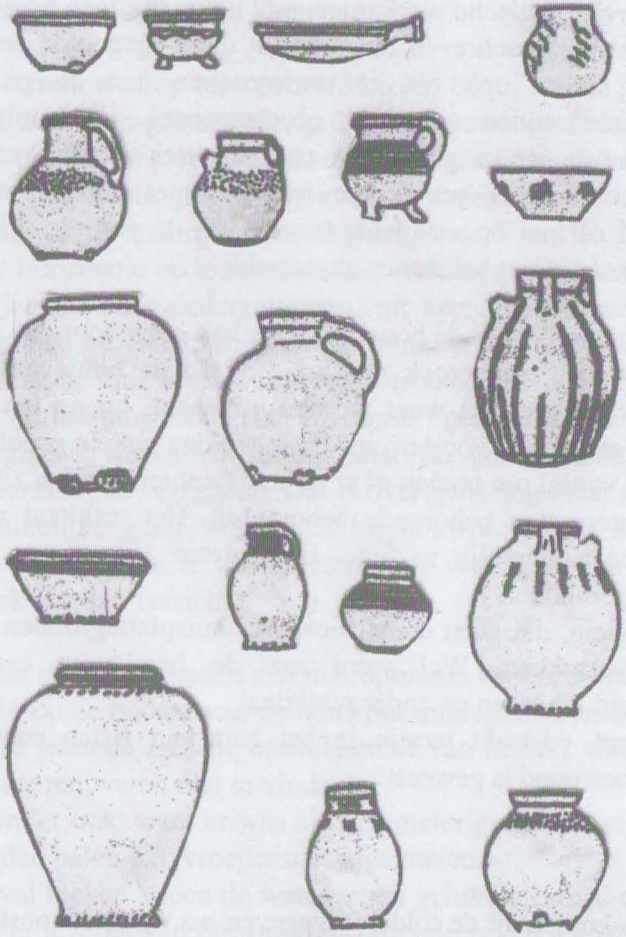

VELDNAMEN VAN DE GEMEENTE SOMEREN.

Deel 4

TURFVEN:

TER LAAND:

DEN TIP: Bij Langeler.

DE TIENDWEG: Weg, waarvan er nog een gedeelte bestaat nl. in de Beemd. Liep van de Kanaalstraat bij sluis 11 naar het zuiden.

VARENDONK: 'n Akker van Knoops achter Fr.v.d.Boomen. (Bös) Bos met veel berken.

VLERKEN:

VARSEL:

DE VEURHORST: Achter Piet Bruijstens op de Hoeven. Eigendom van Mar. Manders.

DE VLOETEN: Bij P.Slegers.

DE VOERWEG:

DE VELDEN: Achter J.v.d.Boomen (Kerkendijk).

'T VARKENSSTRAATJE: Ongeveer tegenover Hemke Schmitz de velden in.

DE VELDEN: Achter van Vlerken , Houtbroekdijk.

DE VERLOREN KOST: Bij W.v.d.Boomen tussen Bollen en Cuunders. 'n Hoge akker langs de grote weg.

'T VENNEKE: Op Vlerken achter van Vlerken uit.

DE VARKENSBERG: Bij Jean Port, 'n akkerverhoging.
'T VEN: 'n Wissenplak achter de stuw in de Aa voorbij "half twaalf", dit is een brug over het kanaal tussen sluis 11 en sluis 12. Tussen nieuwe en oude Aa..

WILLEKES WEG: 'n Pad tussen W.Vinken en half elfje, Keizerstraat.

WOLFSNEST: Huis van van Vroonhoven in de Slievenstraat.

DE WETERING:

DE WEI:

DE WITTEN AKKER: Bij Langeler.

DE WITVROUWENBERG:

DE WATERLAAT: De buurt achter bakker Peters en dan doorlopend achter de huizen van Speelheuvelstraat, ook in de richting van de Keizerstraat.

IN DE WER: Land rondom een brandkuil (plukkemkuil), 'n paar honders meter achter het huis van Graard van Santvoort. (Heikantstraat).

ZWEMMERSKUILKE: Tussen de plaats waar vroeger Dorus Welten woonde in de Molenstraat (plaats in de Tuinstraat) waar nu W.Jacobs woont en de weduwe Looijmans (Speelheuvelstraat).
't Was een stukje grond van de gemeente met een kuil. Het spookte er. 'n Grote hond versperde er 's nachts de weg.

DE ZOOLMAN: Bij Piet Overmans aan de "Pomp" achter het huis.

DE ZAKKENWEG:

Dit is het laatste deel van Veldnamen in Someren, die opgetekend zijn tussen 1930 en 1935 en tussen 1940 en 1945, door het toenmalig hoofd van de school H.J.C. Eijsbouts.
De redactie zou het zeer op prijs stellen indien, de vooral wat oudere lezer, zijn gedachten eens liet gaan over de nog ontbrekende beschrijvingen.
Ook is zij blij met eventuele verbeteringen, die eventueel in een volgend nummer zullen worden geplaatst.

Integratie archiefdiensten voltooid.

De aansluiting van de deelnemers aan het streekarchief Peelland met het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven is voltooid.
Vanaf nu zijn de informatiecentra gevestigd in het Regionaal Historisch Centrum in Eindhoven en het Historisch Informatiecentrum te Helmond
In Helmond vindt men in grote lijnen naast de microfiches, de gemeentelijke administraties, rechtbanken, notarissen, parochiearchieven en beeldcollecties van Asten, Deurne, Helmond, Laarbeek, Mierlo en Someren.

Die van Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Eersel, Eindhoven, Geldrop, Heeze/Leende, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre vindt men in Eindhoven.
Daar zijn ook archieven van bedrijven en particulieren uit Helmond te vinden.

Adressen: RHC Eindhoven Raffeissenstraat 18 Tel.040 2649940
www.@rhc-eindhoven.nl

Openingstijden: Ma-Vr .900 – 17.00 uur
Woensdag 0.900 – 21.00 uur

HIC Helmond, Molenstraat 121, Tel. 040 2649940 (hetzelfde als Eindhoven) www.helmond.nl
Openingstijden: Ma-Vr : 0.900 – 17.00 uur
Donderdag 0.900 – 21.00 uur

==========

Januari 2003.
Ledenlijst H.K.K. de Vonder....

VRIENDEN VAN HEEMKUNDEKRING "DE VONDER"

ABAB. Witvrouwenbergweg 12 Someren
Acfis Business centrum. Heuvel 12. Someren
De Hr. en Mevr. Ton v. d. Acker. Hombroeckstraat 1. Asten
Autobedrijf Berkvens. Voorste Heusden 55. Heusden.
Bakkerij van de Mortel. Floreffestraat 7. Someren

Bayens Brillen. Speelheuvelstraat 7. Someren.
G.Berkers . Zonneweg 1. Someren.
Bouwbedrijf Driessen BV. Molenakkers 5b. Asten
Bouw en Timmerbedrijf Cortooms Verberne. Molenakkers 5. Asten

Bos Elektrotechnisch Buro. Indumaweg 1. Someren.
Fysiotherapie L.Tulkens. Beatrixlaan 10. Someren.
Hurkmans BV. Aannemingsbedrijf. Schoolstraat 30. Someren
Gianotten Adviesburo. Wilhelminaplein 6a. Someren.

Isobouw Systems BV. Kanaalstraat 107. Someren.
Notaris Kessels. Wilhelminastraat 30-32. Asten
Larco Conserven Someren,Industrielaan 10, Someren..

Leenen BV. Verwarming Loodgietersbedrijf Half Elfje 4. Someren

Garage Linden. Ter Hofstadlaan 140. Someren.
Meeus Assurantiën Postelstraat, Someren
Sleegers Farm Equipment. Hoyserstraat 1. Someren.
E.B.Steyns. Winkelstraat 9, Someren.

Smits Bouwbedrijf. Dorser 2, Someren
Veugen Stallenbouw. Nieuwendijk 90. Someren.
Warebo BV. Trasweg 15. Someren.
Van de Weerden Kleding BV. Floreffestraat 1. Someren.
A.C. Wijnen e.o. Speelheuvelstraat 41. Someren
De Heer en Mevrouw v.d.Zanden. Jan v.d.Diesduncstraat 17.Asten.
De Heer en Mevrouw de Wit. Speelheuvelplein 4. Someren.

Vrienden van de Heemkundekring maken onze activiteiten mogelijk!

Hebt U interesse? Info: G.Strijbosch. tel. 697450

Met leedwezen ontvingen wij het bericht van het plotseling overlijden van ons trouwe lid Antoon van Meijel op zijn vakantie adres in Spanje. Wij zullen hem missen, vooral door zijn baanbrekende werk in ons archief.
Wij wensen zijn vrouw en familie heel veel sterkte met dit grote verlies.
Het bestuur van Heemkundekring "De Vonder".